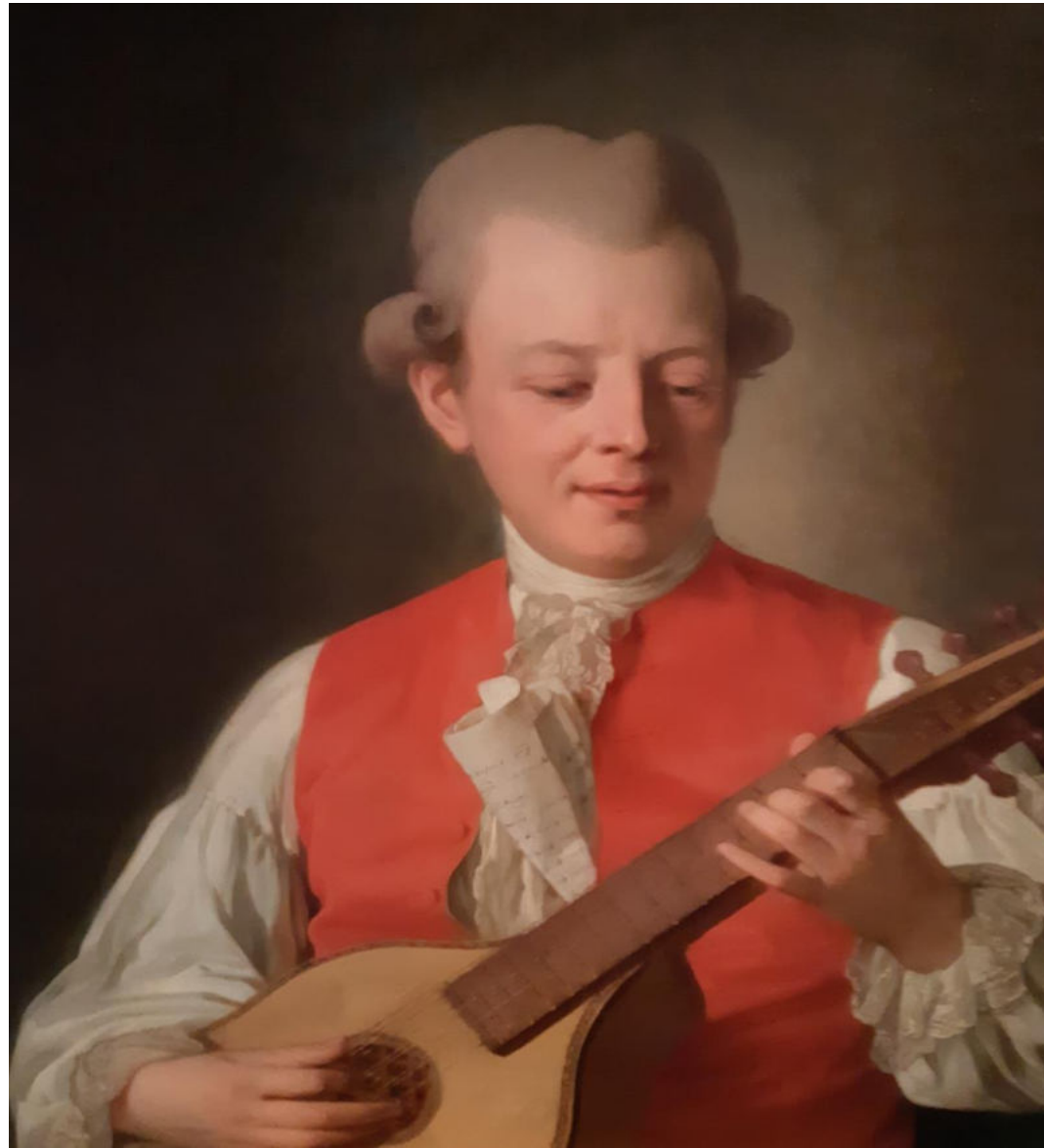

Bellmanmiljöer – Del 1

År 1740 - 65

Carl Michael Bellman föddes den 4 februari 1740 i **Stora Daurerska huset på Daurerska malmgården**. Huset låg med nutida mått några meter uti körbanan vid **Hornsgatan 29 B**. CMBs far Johan Arendt Bellman d y var sekreterare i slottskansliet. Hans mor hette Catharina Hermonia. Hans morfar Michael Hermonius var kyrkoherde i Maria kyrka tillika vid flera tillfällen riksdagsman. Mormor hette Kristina Arosell. CMBs farfar Johan Arendt Bellman d ä, latinprofessor vid Uppsala universitet och hans farmor Katarina Daurer gick bort redan år 1709. CMBs farmors mor som också hette Catharina Daurer levde till 1743 blev därför viktig i CMBs liv. Den Daurerska släkten var adlig. Släkten had blivit förmögen på vinhandel. Catharina hade ärvt malmgården. CMB bodde i Stora Daurerska huset i nästan fyra år till 1743.

År 1743 flyttade familjen några meter åt sydöst till **Lilla Daurerska huset** på malmgården. Huset låg på dåvarande Björngårdsbrunnsgård, vid nuvarande **Bellmansgatan 24**. CMB bodde i huset åren 1743-1764 tills han var 24 år gammal. År 1746 övertogs gården av "den svenske mekanikens fader" Christoffer Polhem som bodde där till sin död 1751. Lilla Daurerska huset revs år 1901. Inklippt i bilden finns en bild på Malmgården som den såg ut vid mitten av 1700-talet. Stora Daurerska längst upp till höger och Lilla Daurerska längst ner till höger.

Maria Magdalena kyrka var CMBs hemförsamling där hans morfar Michael Hermonius var kyrkoherde. Daurerska malmgården låg endast ett stenkast från kyrkan. I denna kyrka förs också grälmakar Löfbergs hustru i Fredmans epistel 81, ”*Märk hur vår skugga*” till vila.

*Så förs till vila från slagsmål och bal, grälmakar Löfberg din maka.
Ej mer från gräset långhalsig och smal hon än glör tillbaka
Hon från Dantobommen skildes idag och med henne alla lustiga lag
Vem skall nu flaskan befalla
Torstig var hon och hur torstig är jag
Vi är torstiga alla*

Kyrkan förekommer i övrigt mycket sparsamt i CMBs diktning.

Inne i kyrkan finns en minnestavla över skalden som Sällskapet Bellmans Minne överlämnade till kyrkan år 1947.

CMBs första anställning var på **Riksens ständers bank** som låg på Järntorget i Gamla stan. Han anställdes här år 1757, 17 år gammal och slutade 1763. Han var aldrig avlönad av banken och slutade eftersom han behövde pengar då han efter ett ”intensivt” ungdomsliv var tungt skuldsatt. Gamla Riksbanken var norra Europas första ”riksbank”. En annan stor svensk skald och visdiktare kan skönjas som staty till höger om ingången.

Höstterminen 1757 som 17-åring, var CMB inskriven vid **Uppsala universitet**. Om han gick på några föreläsningar är osäkert. Det skullemöjligen vara de föreläsningar som Carl von Linné gav, vilka var högst populära. CMB gillade inte heller disputationer då hans hittillsvarande undervisning uteslutande varit som ensam elev och han saknade därmed erfarenheten av att agera i förhållande till andra. Han lämnade Uppsala efter två månader. I Fredmans sång no 28 ger Movitz sin syn på universitets- och disputationsmiljön.

*Där satt han som misantrop, men röder som en vallmo
Vid sin stånka och sitt stop och konjugera Amo
Hur han drack, ölet stack, kärlek hjärnen brydde
Movitz tog sitt pick och pack och lärdomssätet flydde*

Van der Nootska palatset ligger på Sankt Paulsgatan på Södermalm, ett stenkast från Daurerska malmgården. Mycket talar för att det var det hus där CMB för första gången år 1759, 19 år gammal fick sig en ordentlig fylla. Hemma hos den holländske ministern van Marteville fick sig CMB ett "Pontaks-rus". D v s en rödvinsfylla. Förmodligen var det ministerns son Johan, som CMB sannolikt lärt känna i Uppsala som var anledningen till besöket i palatset. CMBs mor lär ha varit mycket förstående. *"Ja, så så så. Vet din mor vill dig ej illa"* lät hon meddela då CMB kom hem ytterst berusad.

På Hässelby slott bodde CMBs gode vän Carl Bonde som kom att bli såväl riksråd som riksmarskalk. Sannolikt lärde CMB känna Carl Bonde via gemensamma vänner i Uppsala. CMB stod för mycket underhållning och var en del av Bondes umgängeskrets. Här rörde sig CMB verkligen bland de fina familjernas söner. Detta skedde i början av 1760-talet. CMB lär vid en resa med båt tillsammans med sällskapet vid överfarten till Djurgården från staden mellan broarna ivrigt uppmuntrad av sina kamrater, kommit i rejäl muntlig dispyt med de munviga roddarmadammerna som vid denna tid skötte ”kollektivtrafiken” i Stockholm. En dispyt som CMB lär ha klarat sig jämförelsevis helskinnad ur.

På Bällsta gård i Bromma bodde generalauditören Jonas Arnell som var äldre, men ingick i kretsen kring Carl Bonde. Jonas Arnell var en utomordentlig festprisse. CMB deltog på ett antal fester och lär ha blivit ordentligt berusad på gården. Han fick då sova ruset av sig i "Barnkammaren" - ett rum som specialinretts för de herrarna som fått för mycket att dricka. Namnet barnkammaren kommer av att Jonas Arnell kallade de unga herrarna han hade omkring sig för sina söner.

Det lär också, även om det var långt senare varit på denna gård som "Karlssons klister" innoverades.

Vid ett annat tillfälle på väg hem från Bällsta gård, lånar CMB en häst som han ramlar av och tappar peruken vid **Bällsta Bro i Sundbyberg**. Dagen efter skriver CMB följande vers till sin värd Jonas Arnell, där det framgår att han inte varit helt nykter.

*Bedrövligt gästabud och vin och sorgedar
Farväl min peruk, min sadel och min häst
Uppå guds gröna jord jag vaknar i min väst
Så önskar jag till slut uppå min djupa våda
Att Bällsta paradiset ännu en gång få skåda*

*Dess herre önskas gott men ett jag ber med kval
Får jag min nådig far, slå sönder den pokal
Som tog igår mitt vett och mig idag påminner
Att ingen fröjd i krus och bålar mer jag finner*

I korsningen Karlbergsvägen (som tidigare hette Carlbergs Allé) och Upplandsgatan vid Odenplan låg från 1700-talets mitt ett hus som under CMBs tid inrymde **Krogen Lorentzberg**. Vårdshusvärd var mästerkocken Carl Hagel. Krogen var strategiskt placerad. Enda vägen ut till Mäläröarna gick via Carlbergs Allé. CMB var trogen gäst på krogen och mycket god vän med Hagel. Vid CMBs personliga konkurs 1764 var Hagel den enda som drog tillbaks sin fordran på skalden. CMB skriver;

*Hör nu mitt herrskap jag bjuder er ut, till Lorentzberg med ära
Hagel med stekflott kring näsa och trut, skall oss supen beskära
Järpar och orrar och braxen och mört
Bischoff och dricka, bourgundi och vört
Hagel slå i, nu drickom vi sans melancoli*

År 1779 såldes krogen och huset blev istället Kyrkoherdebostad. Johan Olov Wallin i egenskap av kyrkoherde i Adolf Fredriks församling bodde här 1813-18. Huset revs år 1902 och år 1905 stod huset på bilden färdigt.

Bellmans grotta eller -stenar ligger nedanför Villa Lyran i Bredäng vid Mälarens strand. Enligt sägnen var det bl a här som CMB gömde sig undan "björnarna" år 1763. Björnar kallades de som drev in obetalda skulder. På 1700-talet, före modernt bankväsen var det mycket vanligt att folk var skuldbelagda och konkurshotade. Det är knappast sannolikt att CMB skulle ha gömt sig i en grotta. Det kan mer ses som ett uttryck för CMBs popularitet genom åren. Folk hittar gärna CMB lite överallt.

Årsta gård. Med rötter från 1200-talet och Birger Jarl. En gång en av Sthlms största gårdar. Gården omfattade under 1200-talet hela Brännkyrka o Åsön (Södermalm). Mest känd är gården genom Märta Helena Reenstiernas (Årstafruns) dagbok från förra sekelskiftet. Hon började skriva dagbok år 1793 och skrev i 46 år. Här bodde CMB och familjen något år när hans far av ekonomiska skäl tvingades sälja Lilla Daurerska huset år 1763. Ett litet rött hus som familjen bodde i är numera rivet. Bellman var senare ofta gäst hos ”Årstafrun”. Hon kallade honom för sin ”gårdspoet”. Numer är Årsta gård skola för barn med funktionsnedsättningar.

Hösten 1764 bodde CMB tillsammans med övriga familjen på gården **Wisbohammar** utanför Gnesta. Hans far som också var tungt skuldsatt hade köpt besittningsrätten till gården år 1762 och flyttade dit sannolikt bland annat för att komma undan björnarna. CMB för att använda hans egna ord trivdes ”så där” på landet. Han gillade maten som var bättre än i staden men samtidigt höll musiken inte samma standard. Birfilare som spelade för öl eller brännvin stod för musiken. Båda föräldrarna dog år 1765 och Wisbohammar såldes på auktion på Liljeholmens Vårdshus år 1766. Gården finns kvar och är nu en stor och vacker hästgård.

Anledningen till att CMB lämnade Wisbohammar var att han fick anställning på Manufakturkontoret som var lokaliserat till dåvarande **Södra stadshuskällaren**. **Nuvarande Stockholms stadsmuseum** vid Slussen. CMB var anställd där 1764-66. CMB var även på senare år stadig gäst i lokalerna i samband med såväl Augustiorden och Frimurarorden som med ordenssällskapet Par Bricole

En av CMBs tidigaste och viktigaste ”beskyddare” var Anders Lissander som bodde vid Medborgarplatsen. **Lissanderska huset** låg några meter hitom nuvarande krogen ”Snaps” på bilden. Lissander var statlig ämbetsman vid Manufakturkontoret. Han hjälpte CMB med anställningen på kontoret. Lissander öppnade 1765 ”Litterär salong” i hemmet där flera av tidens kulturpersonligheter medverkade. Bland annat Carl-Israel Hallman och Olof Kexel som CMB senare år 1779 tillsammans med bildade Ordenssällskapet Par Bricole. Bacchi Orden tillkom under ”Lissandertiden”. I Bacchi Orden parodierar CMB flera av tidens populära sällskapsordnar. Han skrev bl a det som senare skulle bli Fredmans sång no 6.

*Hör klockorna vid mörksens tull!
Sov gamle Lundholm, sov lull lull.
Cupido sjunger vid din mull:
Om nånsin din Maka
Skull' kysst på din haka,
Hon blivit full.*

Krogen Snaps ligger idag inrymd i det **Lilliendorfska huset** som år 1745 förvärvades för att bli **Katarina fattighus**. Lissander var starkt socialt engagerad. Han satt i direktionen för fattighuset och var författare till fattighusets nya reglemente år 1773. Husets fasad på denna bild är mot Götgatan.

Anders Lissander var troligtvis född i Göteborg. Han blev gift och änkling två gånger, sista gången år 1754. CMB förälskade sig i en av Lissanders döttrar, Inga Lissander. Ett förhållande som med tiden tog slut. Lissander var en mångsysslare. Han gav bl a ut flera praktiska botaniska småskrifter och var även pionjär inom försäkringsväsendet. Troligen delvis tack vare trägen verksamhet i organ som låg "rätt" i tiden; hallrätten, manufakturkontoret, kommerskollegium, lyckades han genomföra en klart mer än ordinär ämbetsmannakarriär. Lissander bodde hela sin Stockholmstid på Södermalm. Han dog år 1786 av ett slaganfall och begravdes vid Katarina kyrka. Inklippt i bilden syns överst Lillienhoffska huset och på den undre bilden Lissanderska huset innan det revs.

I samband med anställningen på Manufakturkontoret flyttade CMB år 1765 till en lägenhet i korsningen **Höbergsgatan / Kvarngatan** på Södermalm sedan han bott en tid hos familjen Lissander. Huset på bilden är byggt efter CMBs tid på platsen.

År 1765 köptes **Hägerstens gård** av CMBs svåger Claes Arrhén von Kapfelman. Kapfelman var gift med CMBs äldsta syster Catharina Christina. Då CMBs föräldrar gått bort samma år blev von Kapfelman något av familjens överhuvud. Flera av småsyskonen bodde på gården och för CMB blev den också en trygg punkt i en för poeten ekonomiskt ytterst ansträngande period med "björnarna" hängande efter sig. Många tillfällesverser såsom bröllopsdikter, dopverser och jakthistorier finns bevarade från tiden på gården.

Inte långt från Hägerstens gård ligger **Vårdshuset klubben** ute på Klubbenhalvön i Mälarhöjden. CMB besökte gärna detta vårdshus då han hälsade på släkten på Hägerstens gård. Här utspelar sig också det berömda kortspelet i Fredmans epistel no 42 "Rörande kortspelet på klubben". Man spelade "Triset", ett mycket komplicerat kortspel som CMB i episteln tar oss igenom som om vore vi närvarande runt bordet.

Ett stenkast från Klubben låg **krogen Fader Hök**. Utskänknigen här var enklare, troligen endast i flytande form. Denna krog besjunger CMB i Fredmans epistel no 49 ”Angående landstigningen vid Klubben i Mälaren en sommarafon 1769”.

Kors vad många Bacchi kök , Ur var klyfta syns en rök

Minsta vinkel, osar finkel

Minsta bro bär fulla ök

Mollberg styr dit åt, åt bryggan till vänster

Ren sitt fenster, ren sitt fenster

öppnar Fader Hök

Såväl krogen Klubben som Fader Hök på halvön betjänade i första hand folk från sjön. Framför allt vintertid på isen.